

IQTISODIY O'SISHNING OMILLARI VA O'ZBEKISTONDA ULARNING AMALIY IFODASI

Shukurova Xayriniso Zokir qizi.

*Termiz Iqtisodiyot va servis universiteti,
Iqtisodiyot va axbarot texnologiyalari fakulteti
Buxgalteriya hisobi va audit yo'nalish*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada iqtisodiy o'sish tushunchasi, uning asosiy omillari hamda rivojlanayotgan mamlakatlar, xususan, O'zbekiston misolida ularning amaliy ifodasi tahlil qilingan. Ishlab chiqarish omillari, texnologik taraqqiyot, investitsiyalar, inson kapitali va institutsional muhitning iqtisodiy o'sishga ta'siri ko'rib chiqilgan. Iqtisodiy islohotlarning natijalari real statistik ma'lumotlar asosida baholanib, barqaror o'sishni ta'minlash bo'yicha takliflar bildirilgan.*

Kalit so'zlar: *iqtisodiy o'sish, ishlab chiqarish omillari, inson kapitali, investitsiya, texnologiya, O'zbekiston iqtisodiyoti, yalpi ichki mahsulot.*

Iqtisodiy o'sish har bir davlatning ustuvor maqsadi hisoblanadi. Bu tushuncha yalpi ichki mahsulot (YaIM) hajmining o'sishi orqali o'lchanadi va ko'pincha insonlar farovonligi, ishlab chiqarish quvvatining ortishi, bandlikning kengayishi bilan bog'liq holda qaraladi. Ammo iqtisodiy o'sish faqat raqamlar emas, balki iqtisodiyotdagi real tarkibiy o'zgarishlarning ifodasidir.

O'sishga ta'sir qiluvchi asosiy omillar orasida kapital va mehnat resurslari, tabiiy boyliklar, texnologiya, tashqi savdo, institutsional tizim va siyosiy barqarorlik alohida o'rin tutadi. Rivojlanayotgan mamlakatlar uchun esa inson kapitalining sifati, investitsiyaviy muhit va samarali boshqaruv tizimi hal qiluvchi rol o'ynaydi.

O'zbekiston iqtisodiyotida so'nggi yillarda barqaror o'sish tendensiyasi kuzatilmoqda. Masalan, 2021-yilda YaIM o'sishi 7,4 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2022-yilda bu ko'rsatkich 5,7 foiz atrofida bo'ldi. Biroq pandemiyadan keyingi davrda global iqtisodiy beqarorlik, logistika zanjirlaridagi uzilishlar va inflyatsion bosimlar ushbu o'sish sur'atlariga muayyan ta'sir ko'rsatdi.

Iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi muhim vositalardan biri – investitsiyalar. O'zbekistonda 2017–2023 yillar oralig'ida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi sezilarli darajada oshdi. Investitsiya loyihalari sanoat, energetika, transport va axborot texnologiyalari sohalariga yo'naltirilgani iqtisodiyotning real sektorini jonlantirdi. Yangi texnologiyalarni jalb qilish orqali mehnat unumdorligi oshib, ishlab chiqarish tannarxi pasaydi.

Boshqa muhim omil bu inson kapitalidir. Sifatli ta'lim va sog'liqni saqlash tizimi iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. O'zbekiston hukumati tomonidan qabul qilingan "Yangi O'zbekiston – taraqqiyot strategiyasi"da inson kapitaliga investitsiya qilish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Ayniqsa, yoshlar salohiyatini ro'yobga chiqarish, raqamli

ko'nikmalarni rivojlantirish, oliy ta'lim qamrovini oshirish bo'yicha qator amaliy choralar ko'rilmogda. Bu esa uzoq muddatda iqtisodiy o'sish sur'atlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Texnologik taraqqiyot ham iqtisodiy o'sishning ajralmas tarkibiy qismidir. Raqamli iqtisodiyotning kengayishi, elektron tijoratning rivojlanishi, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish liniyalarining joriy etilishi samaradorlikni oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Masalan, 2023-yil yakunlariga ko'ra, O'zbekistonda elektron to'lovlar hajmi 40% ga ortgan. Bu esa moliyaviy muhitning kengayishiga xizmat qilgan.

Shu bilan birga, iqtisodiy o'sishni faqat miqdoriy jihatdan emas, balki sifat jihatidan baholash ham muhimdir. Resurslar isrofgarchiligi, ekologik zarar, ijtimoiy tengsizlik kabi omillar mavjud bo'lsa, o'sish darajasi raqamlar orqali yaxshi ko'rinsa-da, uning ijtimoiy samarasi past bo'lishi mumkin. Shuning uchun barqaror iqtisodiy o'sish tushunchasi tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Bu esa nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va ekologik muvozanatni ham e'tiborga olgan holda rivojlanishni anglatadi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda iqtisodiy o'sishni ta'minlash bo'yicha zaruriy shart-sharoitlar mavjud. Muhimi – ushbu o'sishni sifatli, muvozanatli va inkluziv holatda ta'minlashdir. Buning uchun raqobatbardosh muhit yaratish, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish kabi islohotlar izchil davom ettirilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Barro R.J. "Economic Growth". – MIT Press, 2020.
2. Shodmonov Sh.Sh., G'ulomov S.S. "Makroiqtisodiyot va iqtisodiy o'sish nazariyalari". – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi. "Yangi O'zbekiston – Taraqqiyot strategiyasi 2022–2026".
4. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi rasmiy sayti – <https://stat.uz>
5. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma'lumotlari – <https://cbu.uz>
6. World Bank. "Uzbekistan Economic Update". – Washington, 2023.
7. Solow R.M. "A Contribution to the Theory of Economic Growth". – The Quarterly Journal of Economics, 1956.